

PRIRUČNIK ZA NOVINARE

**IZ OBLASTI MEDIJSKE
I INFORMACIONE PISMENOSTI**

Dr. Radmila Rangelov Jusović i Nedim Krajišnik

PRIRUČNIK ZA NOVINARE

**IZ OBLASTI MEDIJSKE
I INFORMACIONE PISMENOSTI**

Dr. Radmila Rangelov Jusović i Nedim Krajišnik

Sadržaj:

NOVINARI I NOVINARKE ZA DJECU	4
ŠTA TREBA ZNATI O TOME KAKO DJECA UČE	5
PRIJE NEGO POČNETE	6
PRVA FAZA - UVOĐENJE U TEMU	7
IDEJE ZA OTPOČINJANJE	7
Šta sve rade novinari/ke?	8
Kakvi su novinari/ke?	8
GLAVNI DIO	9
Školska redakcija	9
Kako nastaju vijesti?	10
Napišite svoju vijest	10
Poboljšajte svoju vijest	11
Zašto su činjenice važne?	11
Doba netačnih i lažnih informacija	12
INTERVJU	13
Igra s pitanjima	13
Pitanja za intervju	14
Završne aktivnosti	14
PRILAGOĐENI KODEKS NOVINARA/NOVINARKI CRNE	
GORE	15
O AUTORIMA	17

NOVINARI I NOVINARKE ZA DJECU

Novinarska i nastavnička profesija imaju mnogo dodirnih tačaka. I nastavnici i novinari imaju publiku kojoj se obraćaju, publiku koju trebaju informisati, obrazovati, potaći na razmišljanje, uključiti njihove emocije, izazvati empatiju, ali i zabaviti i razonoditi. I mada su obje profesije, one su istovremeno i poziv, koji je nemoguće dobro obavljati bez potpune posvećenosti, strasti, stalnog učenja i ličnog ulaganja. I novinari i učitelji nikada ne izlaze iz svoje uloge – oni je žive 24 sata dnevno, 12 mjeseci u godini.

Isto tako, novinari i djeca imaju mnogo toga zajedničkog – strast za istraživanjem, zainteresovanost za druge ljude i događaje, maštu, radoznalost i pregršt avanturističkog duha. Vještine i sposobnosti potrebne dobrim novinarima razvijaju se od ranog

djetinjstva. Želja za čitanjem i sposobnost analize pročitano, vještine vezane za pisanje, iznošenje vlastitog mišljenja, argumentiranje, sposobnost postavljanja dobrih pitanja samo su neke od njih. Dobri novinari stvaraju se u osnovnoj školi, uz pomoć vještih nastavnika.

U javnosti, a onda i među djecom, postoje različiti stavovi i uvjerenja vezana za novinare i novinarski poziv. Neki od njih su pozitivni..., a neki nisu. Ipak, mediji su neizostavan dio naših života, a novinari profesija koja ima veliki uticaj na ono što mislimo, živimo i radimo. Stoga je više nego važno djeci približiti novinarski poziv na pravi način. Cilj je da ih učinimo boljim, zainteresovanim ali i kritičnijim konzumentima različitih medija, kao i to da neki od njih požele novinarstvo odabrati kao mogući budući poziv.

ŠTA TREBA ZNATI O TOME KAKO DJECA UČE

Podučavati djecu je vještina koju nije jednostavno savladati. Za početak, važno je zapamtiti da podučavanje nije iznošenje velikog broja činjenica sa očekivanjem da ih djeca usvoje i zapamte. Učenje je izazov i uzbudljiva avantura otkrivanja nepoznatih prostora, u kojoj trebate uživati i vi, zajedno sa djecom.

Vaš čas može biti organizovan upravo tako da kod učenika podstakne znatiželju i maksimalno ih uključi u sve procese. Veliki je broj strategija koje vam u tome mogu djelotvorno poslužiti i nadamo se da ćete u ovom kratkom priručniku pronaći ideje koje vam mogu pomoći i koje vas mogu inspirisati.

Prije svega, evo nekoliko napomena o tome kako djeca uče:

- Djeca uče najbolje kada su aktivno uključena u proces učenja i kreiranje vlastitog razumijevanja konceptata – *Nemoj mi reći, nego me dovedi do toga da sam zaključim.*
- Djeca uče najbolje kada su sadržaji relevantni za dijete i povezani sa "stvarnim životom" i njihovim iskustvom – *Pitaj me da li se meni nešto slično dogodilo; pomoz mi da razumijem gdje to znanje mogu primijeniti?*
- Učenje je najefikasnije kada se djeca osjećaju sigurno i kada se njihove ideje uvažavaju i vrednuju – *Pitaj me šta mislim; saslušaj me i razmisli o onome što govorim; nemoj me ni omalovažavati ali ni precjenjivati.*
- Djeca trebaju posvećene i entuzijastične nastavnike – *Pokaži mi da je i tebi važno to o čemu govoriš i da ti je stalo!*

Svaku od predloženih aktivnosti možete organizovati tako da učenici rade, razgovaraju i/ili rješavaju zadatak u parovima ili malim grupama. To će im omogućiti da aktivno učestvuju i dijele svoja iskustva i znanja.

Vodite računa o vremenu! Ne možete organizovati sve predložene aktivnosti, a odabir će zavisi od raspoloživog vremena, uzrasta djece, njihovog ali i vašeg interesovanja.

Ukoliko ste namjeravali koristiti Power Point prezentaciju, na slajdove stavite samo ključne riječi (rečenice) o kojima namjeravate govoriti, a ne cijeli tekst. Velika slova, fotografije ili crteži učinit će vašu prezentaciju "čitkom", veselom i zanimljivijom.

Tokom diskusija ili prezentacija, zatražite od

učenika da daju znak kada hoće da govore i vodite računa o tome da ih prozivate redom i da imate cijeli razred u vidokrugu. Djeca vole osjećaj da ste fer. Povremeno ostvarite kontakt očima sa djecom koja se ne javljaju i pitajte ih šta oni misle. Pojedina djeca su sigurnija i otvorenija, pa ne dozvolite da nekoliko njih dominira diskusijom.

Pažljivo birajte primjere tekstova, vijesti i drugih novinarskih objava! Vodite računa o tome da se radi o djeci i da oni neke koncepte ne razumiju ili ih mogu pogrešno protumačiti. Tu se posebno misli na tekstove koji imaju političku ili vjersku pozadinu, koji se obraćaju ili govore određenim grupama i sl. Pronađite sadržaje primjerene njihovom uzrastu i mogućnostima.

PRIJE NEGO POČNETE

Nemojte potcjenjivati dobru pripremu za rad sa djecom. Oni su veoma zahvalna ali i zahtjevna publika, pa je bolje imati već spremne ideje i resurse za rad. Proces planiranja uvijek počinje od kraja – od ishoda ili rezultata koje želite postići. Zato, prije nego uđete u učionicu i susretnete se sa djecom, morate biti načisto ne samo sa onim

što ćete vi raditi ili govoriti, nego i sa onim s čim želite da djeca izađu iz ovog procesa. Efikasnost i kvalitet procesa učenja ne mjerimo količinom sadržaja koji im je “isporučen” ili time koliko je bilo zabavno, nego koliko je vaš rad sa djecom doveo do trajnih promjena u njihovim razmišljanjima, znanjima ili vještinama.

Možete se zapitati:

- Šta je **meni važno** da djeci prenesem o mom pozivu – šta je mene privuklo ovom pozivu i zašto?
- Koje **značajne informacije** u okviru ove teme učenici mogu otkriti, usvojiti i razumjeti?
- **Zašto** bi te teme mogle biti značajne učenicima; kako ih mogu **povezati sa** svojim životom?
- Kako mogu pobuditi njihovu **radoznalost i zainteresovati** ih za temu?
- Koji sadržaj i kako može pobuditi **lične reakcije i motivaciju** učenika/ca?
- Kako da ih **aktiviram** – ne samo fizički, nego umno? Kako da ih podstaknem da **razmišljaju, zaključuju, pitaju, istražuju**?

PRVA FAZA - UVOĐENJE U TEMU

Prva faza poučavanja nalikuje pisanju naslova i prvog paragrafa teksta. To je najvažnija a često i jedina prilika da čitaocima privučemo i potaknemo da pročitaju cijeli tekst. U ovoj fazi, čitaoci, odnosno učenici pokušavaju otkriti o čemu se radi,

povezati novo sa već poznatim, a u njihovim glavama se već javlja mnoštvo pitanja na koja žele dobiti odgovor. I najvažnije, ovdje odlučuju da li dalje "čitanje" za njih ima smisla i svrhe.

IDEJE ZA OTPOČINJANJE

Svi mi najbolje učimo onda kada tragamo za odgovorima na sopstvena pitanja, pratimo svoja interesovanja i kada nove spoznajemo povezujemo sa svojim dotadašnjim iskustvima i znanjima.

Zbog toga je učenje potrebno početi iz iskustva samih učenika, iz onoga što oni već znaju ili misle da znaju o novinarstvu.

Nakon što se predstavite, možete početi nekim od jednostavnih pitanja: "Da, ja sam novinar/ka – ali šta mislite da to znači, šta sve ja u stvari radim?"

Ili: "Zašto, prema vašem mišljenju, uopšte postoje novinari?"

Dajte im minut, dva da razmisle i recite im to, jer djeca ne funkcionišu "na dugme".

Dozvolite im da kažu sve što misle, bez uplitanja. Ukoliko komunikacija ide teže, postavljajte potpitanja: gdje mi se nalazi radno mjesto, s kim se sve susrećem, šta je rezultat mog rada?

Zatražite da razmisle o svom danu i da se sjete kada sve mogu naići na nešto što novinari rade – vijesti, portali, novine, dokumentarne emisije, intervjui... Proverite da li i šta od novinarskih radova čitaju ili slušaju. Šta o tome misle?

Pitanje je, isto tako, šta djeca konzumiraju od postojećih medija – i da li je to što čitaju proizvod novinara ili drugih autora? Ko su oni i da li im vjeruju?

Šta sve rade novinari/ke?

Na A4 papirima napišite različite forme novinarstva i dajte djeci u grupama (ili ako sjede u tri reda klupa, par se može okrenuti paru iza sebe i napraviti malu grupu) da izvuku

jednu karticu. Na karticama mogu biti sljedeći novinarski poslovi, ali ih vi možete dodatno prilagoditi, dodati ili izbaciti one koje želite:

- novinar u informativnom programu
- novinar u zabavnoj rubrici
- novinar u sportskoj redakciji
- novinar kolumnista
- radijski novinar
- TV-reporter
- novinar u istraživačkom novinarstvu
- novinar na e-portalu

Na papiru napišite (i/ili usmeno objasnite) zadatak: Zamislite da ste dobili ovaj posao – šta mislite da biste sve trebali raditi?

Zašto su ti novinari/novinarski poslovi važni?

Po čemu se razlikuje posao novinara i voditelja u, npr., informativnoj emisiji?

Dajte im vremena da u grupi naprave liste poslova i prezentuju ih. Vodite diskusiju dodajući potpitanja, tražeći od drugih učenika da kažu svoje mišljenje i, na kraju, dodatno pojašnjavajući ulogu novinara i novinarskih poslova.

Kakvi su novinari/ke?

Umnožite papire sa obrisom osobe. Zamolite učenike da u paru na papir napišu:

- Glava – šta novinari trebaju znati
- Ruke – šta novinari trebaju moći, koje vještine trebaju imati?
- Kod srca – kakve osobe novinari trebaju biti? Koje osobine trebaju imati?

Zatražite da naizmjenično prezentuju ono što su napisali. Tražite da pojasne zašto je to važno?

Šta novinari uče na fakultetu i kako se on zove? Predstavite im Smjer za novinarstvo.

GLAVNI DIO

I opet, kao u novinskom članku, nakon što ste čitaocima uveli u tekst u uvodnom paragrafu, cilj je da ga pročitate do kraja.

U drugoj fazi rada sa djecom trebate im ponuditi aktivnosti koje će ih uvesti u nova znanja i suočiti ih

sa novim, nepoznatim informacijama. To je vrijeme učenja koje se odvija tako što pokušavaju uraditi nešto novo i pratiti tok radnje i vlastitog razmišljanja.

Školska redakcija

Recite učenicima da su oni sada redakcija njihovog časopisa (osigurajte da djeca znaju šta je to redakcija, šta je uloga urednika redakcije, šta lektora, fotografa...).

Pitajte kakav bi taj časopis mogao biti, kako bi se mogao zvati...

Nakon kratke razmjene ideja, zatražite od njih da vam pomognu da ispunite tabelu:

Pojasnite im da novinski članci mogu imati različite svrhe i funkcije, ali su najčešće napisani da nas:

I - informišu (prenesu vijesti, pruže činjenice i podatke, obavijeste o nečemu...)

Z - zabave (ponude zanimljivosti, nasmiju nas, razonode...)

U - uvjere u nešto (utiču na to da o nečemu razmislimo, promijenimo mišljenje, djelujemo...)

Neka razmisle i daju vam, kao prava redakcija, prijedloge za članke koji bi se mogli naći u njihovom časopisu.

O čemu bi pisali? Čime bi se bavili?

Koje članke bi voljeli da pronađu za sebe u lokalnim časopisima ili novinama?

Vrsta teksta	Ideje za članke/priče koje bi stavili u svoj časopis:
I - informišu	
Z - zabave	
U - uvjere nas u nešto	

Kako nastaju vijesti?

Kako bi djeca mogla savladati logiku vijesti, odaberite jednu kratku vijest i isijecite je na dijelove vodeći računa o tome da se svaki dio odnosi na jedno od pet, odnosno šest ključnih

pitanja: ko, šta, gdje, kada, kako, zašto.

Zasebno odštamajte svako od navedenih pitanja.

ŠTA (se dogodilo)?

KO (je bio uključen)?

GDJE (se to dogodilo)?

KADA (se dogodilo – vrijeme i datum)?

ZAŠTO (se to dogodilo – razlozi)?

KAKO (se to dogodilo – veza)?

Prvo zatražite od djece da od ponuđenih dijelova sastave vijest onako kako bi je oni napisali, a onda i da objasne zašto su je tako složili. Da li su svi uradili isto? Zašto je to važno?

Dajte im kartice s pitanjima i zatražite da povežu dijelove vijesti s pitanjima na koje odgovara taj dio teksta.

Na primjer (dijelovi vijesti):

- golove su dali Ivanović i Perović
- pobijedio je rezultatom 2:0
- tokom revanš utakmice

- fudbalski klub Budućnost
- tim Zete
- bila je to prva pobjeda domaćina
- na stadionu u Podgorici
- prošle subote, 12. 05. 2019. u 17.00 sati

Sastavljen tekst bi mogao glasiti:

Tokom revanš utakmice koja se održala prošle subote, 12. 05. 2019. u 17.00 sati na stadionu u Podgorici, Fudbalski klub Budućnost pobijedio je tim Zete rezultatom 2:0. Bila je to prva pobjeda domaćina, a golove su dali Ivanović i Perović.

Napišite svoju vijest

U narednoj fazi možete ponuditi teme ili zabavne naslove teksta, tražeći od učenika da u paru i malim grupama sami sastave izmišljenu vijest odgovarajući na sva pitanja. Pored teksta, trebaju smisliti naslov koji će biti primamljiv, zanimljiv i odražavati vijest u tekstu.

Evo mogućih tema/povoda za pisanje vijesti:

- Slon pobjegao iz zoološkog vrta
- Djeca posadila drvored
- Napadao veliki snijeg
- Održana trka čamaca na rijeci
- Održana premijera novog dječijeg filma

Zatražite od djece da pročitaju svoje vijesti i zajednički provjerite da li su odgovorili na sva potrebna pitanja.

Poboljšajte svoju vijest

Kako bi vaša vijest ili članak bili bolji, šta biste mogli uraditi?

Možete, naprimjer:

- intervjuisati osobe koje imaju veze s pričom i citirati (ili prepričati – parafrazirati) njihove izjave
- dodati različita mišljenja o temi uz navođenje izvora
- prikupiti i dodati više detalja, informacija, podataka, mišljenja
- opisati atmosferu, mjesto radnje, reakcije ljudi i sl.
- dodati zanimljive ili neobične činjenice ili informacije

Ukoliko imate vremena, zajedno sa učenicima doradite jednu od njihovih vijesti, dodajući izmišljeni intervju, opise, podatke i sl.

Zašto su činjenice važne?

Za novinara je veoma važno da iznosi istinite i tačne informacije, odnosno da svoj tekst potkrijepi činjenicama.

Po čemu se činjenice razlikuju od mišljenja? Zašto je važno razlikovati činjenice od nečijeg mišljenja ili pretpostavke kada pišemo (ili čitamo) vijest ili članak?

ČINJENICA je nešto što je istinito, što se može **dokazati, potkrijepiti podacima**.
MIŠLJENJE je nešto što je zasnovano na **ličnim uvjerenjima i osjećanjima**.

Primjer: proljeće

Činjenica: Proljeće je godišnje doba koje počinje 21. 03.

Mišljenje: Proljeće je najljepše godišnje doba.

Primjer: zec

Činjenica: Zec je biljojed.

Mišljenje: Zec je zabavan i lijepo se s njim igrati.

Pretpostavka: Zec bi mogao uništiti kupus koji smo posadili.

Pogledajte vijesti koje ste napisali – šta se u njima odnosi na činjenice a šta je nečije (ili vaše) mišljenje?

- Da li se podaci koje ste naveli mogu provjeriti?
- Da li su izvori podataka koje ste koristili pouzdani?
- Da li ste naveli tačne izvore informacija i imena?
- Da li su podaci važni (relevantni) za vijest?

Sa starijim učenicima možete razgovarati i o kompleksnijim temama:

- Izašao je članak koji je iznio neistinu. Kako to znate? Šta možete uraditi?
- Novinarski etički kodeks – zašto je važan? (osnovna načela kodeksa novinara/novinarke se nalaze i prilogu)

Doba netačnih i lažnih informacija (za starije učenike)

Kako su djeca svakodnevno bombardovana mnoštvom informacija, vijesti, videomaterijala i slično, važno je sa djecom otvoriti i temu lažnih vijesti i netačnih informacija, koje im se plasiraju kao tačne i istinite.

Za razliku od većine novinara, koji su prije svega obrazovani za svoj posao i koji poštuju novinarski kodeks, za dobar dio osoba koji proizvode medijski sadržaj ta pravila ne vrijede. Ne želimo reći da je dobar novinar samo onaj ko je za to školovan, ali poštovanje određenih pravila profesije je neophodno.

Zamolite djecu da razmisle o tome koje savremene medije oni konzumiraju. Vjerovatno ćete

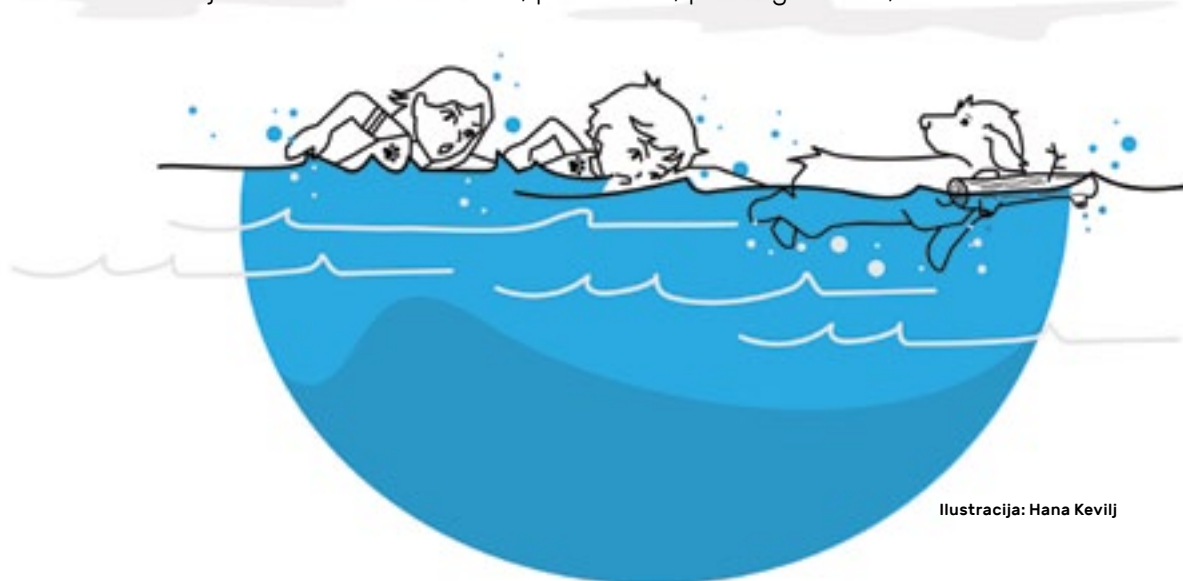
dobiti odgovor poput Youtube-a i društvenih mreža, gdje djeca i tinejdžeri ipak provode najviše vremena. Razgovarajte s njima koje mehanizme trebamo razviti kako bismo bili bolji konzumenti i ne "nasjedali" na netačne i lažne informacije koje mogu, često, proizvesti veliku štetu po određene osobe ili događaje. Kada zajednički dođete do toga da treba provjeravati izvore, autore, potpise i impressum, činjenice, mišljenja i sve drugo o čemu ste pričali, neka učenici u grupama sačine recept za pametno korištenje medija. Na velikom papiru napišite naslov:

Počnite tako što ćete zamoliti djecu da zamisle

PET SAVJETA KAKO NE NASJESTI NA LAŽNE INFORMACIJE

Kao zabavnu aktivnost možete im dati fotografiju (fotografija treba imati neku akciju i više učesnika, a kako radimo sa djecom, budite pažljivi koje fotografije birate) od koje trebaju napraviti sljedeće:

- naslov iz različitih perspektiva
- naslovi trebaju biti senzacionalistički, pristrasni i, po mogućnosti, lažni

Ilustracija: Hana Kevilj

Kao npr.:

Perspektiva psa: Bježao sam od ljudi. Čak sam i zaplivao.

Perspektiva ljudi: Pas oteo drvo i neće da ga vrati.

Na kraju objasnite da je ovo samo pokušaj spašavanja psa. Možete, naravno, da pronađete i druge primjere.

INTERVJU

Počnite tako što ćete zamoliti djecu da zamisle jednu ličnost kojoj se dive i o kojoj mnogo znaju. To mogu biti članovi njihove porodice, prijatelji, ali i glumci/ice, sportisti/kinje, muzičari/ke ili nepostojeći lik iz filma ili priče. Zamislite da imate priliku da ga/je intervjuišete. Šta biste ga/je pitali?

Zatražite od djece da naprave listu mogućih pitanja za intervju.

- Ime osobe:
- Pitanja koja mu/joj želim postaviti:

Ukoliko imate vremena, učenici mogu odglumiti zamišljeni intervju ulazeći u uloge novinara/ke i zamišljene ličnosti.

Razgovarajte o pitanjima koja su učenici osmislili. Koja im se najviše sviđaju? Zašto? Šta je dobro pitanje na intervjuu?

Podsjetite ih na neke od najvažnijih karakteristika dobrog intervjuja:

- Pitajte važne stvari – stvari koje mogu potaći druge na razmišljanje ili im pomoći.
- Pitajte otvorena pitanja (naspram pitanja na koja je odgovor da ili ne ili jedna riječ).
- Postavljajte potpitanja – dodatna pitanja kako biste potakli osobu da dā bolji odgovor.
- **PAŽLJIVO SLUŠAJTE**, pokažite da vas zanima i da vam je stalo do osobe.

Igra s pitanjima

Napravite kartice s onoliko pitanja koliko ima učenika. Neka svako izvuče jednu karticu. Hodajući po učionici, učenici prilaze jedni drugima u paru i postavljaju pitanje. Zamijene se za karticu s pitanjem i prilaze drugoj osobi. Ukoliko

nemate vremena, ova pitanja možete koristiti u vježbanju intervjuja – neka učenici u paru intervjuišu jedni druge, a pitanja mogu izvlačiti iz niza ili birati sa liste.

Pitanja za intervju:

Koji su tvoji ciljevi za ovu godinu?

Šta ti se najviše dopada na sebi?

Ima li nešto što ljudi ne znaju o tebi, a volio/voljela bi da znaju?

Koja je osoba imala najveći uticaj na tebe? Reci mi nešto o njoj.

Ono što naučimo iz neuspjeha može biti veoma važno za kasnije uspjehe. Šta si naučio/la iz nekog neuspjeha?

Koji si problem uspješno riješio/la ili želiš riješiti?

Da li misliš da je ovo dobra škola – zašto to misliš?

Koji je nastavnik imao neki uticaj na tebe i zašto?

Šta smatraš svojim najvećim uspjehom?

Koji je najsrećniji trenutak u tvom životu?

Šta je najteže što si ikada morao/la uraditi?

Ko je tvoj nadraži rođak/rođaka i zašto?

Šta bi želio da tvoji drugovi kažu o tebi jednog dana?

Kako bi želio/željela da te nastavnici pamte?

Završne aktivnosti

Dobar tekst nas natjera da o pročitanom razmišljamo još dugo, otvara nova pitanja ili nas podstiče na djelovanje.

Završni dio aktivnosti sa djecom ima istu ulogu. U toj fazi im pomažemo da sami sumiraju naučeno, povežu ga sa nečim izvan konkretnog konteksta učenja, primijene ga stvarajući neku novu vrijednost.

Na kraju možete razgovarati sa djecom o onome što su naučila:

- Da li će sada više ili drugačije čitati vijesti i druge novinske članke?

- Da li bi bili zainteresovani da pokrenu svoj časopis, pridruže se novinarskoj sekciji?

- Možda biste željeli da se vaši tekstovi i članci objave (dajte ideje učenicima kako i gdje mogu poslati svoj rad, pokrenuti svoj blog i sl.).

- Šta im je bilo posebno zanimljivo?

- Šta bi poručili novinarima?

Nakon časa, kod kuće, mogli bi napisati vijest o vašoj posjeti školi i poslati je vama ili u školski časopis, uzeti dodatnu izjavu od vas ili, pak, intervjuisati člana porodice, komšiju, osobu koja se bavi zanimanjem koje ih zanima i sl. i napisati intervju.

PRILAGOĐENI KODEKS NOVINARA/ NOVINARKI CRNE GORE

1. *Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.*

U tom pravcu važno je da izvještaji koji se objavljuju budu provjereni da sve informacije u njima budu tačne jer je objava lažnih i netačnih informacija neprofesionalna i zlonamjerna. Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzaionalističko izvještavanje.

2. *Za novinara/novinarke su činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu.*

Glasi i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Vijest i komentar obavezno moraju da budu jasno razdvojeni.

Za intervju se mora dobiti saglasnost od intervjuisane osobe, i objaviti njeno/njegovo ime u intervjuu. Upotreba fotografija ili video snimaka mora biti autorizovana.

3. *Obaveza je novinara/novinarke da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju.*

To se posebno odnosi na informaciju koja može nekome naškoditi. Ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.

Ukoliko neke osobe smatraju da izvještaj sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike oni mogu od medija zatražiti istravku navedenog teksta.

4. *Rasu, vjeru, nacionalnost, seksualnu orijentaciju, rodno opredjeljenje, porodični status, fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i političku pripadnost, novinar/novinarke će pomenuti samo ako je to neophodno za potpun informaciju u interesu javnosti.*

Govor mržnje, širenje neprijateljstva, pogrdne kvalifikacije su neprofesionalne i zlonamjerne. Novinar/novinarke je obavezna da poštuje druge države i nacije.

5. *Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar/novinarke koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode.*

Odstupanje od ovoga pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dozvoljene, a informacije do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.

Prilikom prikupljanja informacija neprofesionalno je da se novinar lažno predstavlja. Upotreba skrivenih kamera mora biti u skladu sa zakonom; tajnom prikupljanju informacija može se pribjeći samo kada se one ne mogu dobiti primjenom otvorenih metoda a od izuzetnog su značaja za javnost.

- 6. Pravo i obaveza je novinar/novinarke da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu.**

Novinar mora da poštuje želju izvora informacija da se njen/njegov identitet ne otkrije.

- 7. Novinar/novinarke je dužan/dužna da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi.**

Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.

Izveštavanje o privatnom životu neke osobe dozvoljeno je samo ako novinar ima dozvolu osobe o kojoj se izvještava. Ovo pravilo moguće je prekršiti samo ako je u pitanju pravo javnosti da zna a da ono ne narušava dostojanstvo osobe o kojoj izvještava. Izvještavanje treba ograničiti samo na one detalje koji su od suštinskog značaja za javnost. Tako se na primjer lični podaci, brojevi telefona, privatne adrese ne smiju objavljivati.

- 8. Novinar/novinarke je dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginalizovanih grupa.**

Objavljivanje fotografija, video snimaka, punog imena i prezimena se smatra povredom etičkog kodeksa i Konvencija o pravima djeteta.

- 9. Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar/novinarke mora da uvažava pretpostavku da je svako nevina dok se ne dokaže suprotno.**

Novinar/novinarke ne smiju u svom izvještaju prejudicirati ishod sudskog postupka.

Sve su osobe nevine dok se ne dokaže suprotno. Time izvještaj koji prikazuje neko krivično djelo mora da prikrije identitet osumnjičenog.

- 10. Novinar/novinarke ne smiju tražiti niti prihvatiti privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu/njenu nezavisnost i nepristrasnost, i nauditi uredničkoj slobodi.**

Prihvatanje poklona može ugroziti kredibilitet novinara.

- 11. Obaveza je novinara/novinarke da bude solidaran sa kolegama/koleginicama u mjeri koja ga/je neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog Kodeksa.**

Novinar ne smije koristiti tuđi tekst, slike, ili ideje bez odgovarajućeg navođenja autora i izvora.

0 autorima / Info About the Authors

Radmila Rangelov Jusović, doktorica pedagoških nauka, izvršna je direktorica Centra za obrazovne inicijative Step by Step, stručne nevladine organizacije koja inicira, pokreće i utiče na promjene u obrazovnom sistemu u BiH. Pod njenim vodstvom u posljednjih 20 godina Centar je postao jedna od najistaknutijih i najcjenjenijih profesionalnih organizacija koja je u svoje aktivnosti uključila više od 10.000 nastavnika.

Kao ekspertica za obrazovanje, Radmila radi na lokalnom i međunarodnom nivou kao konsultantkinja, trenerica i kreatorica programa u različitim oblastima vezanim za kvalitet obrazovanja, standarde kvaliteta, unapređenje djelotvornosti škola, profesionalni razvoj nastavnika i mnoga druga. Autorka je i koautorka preko 20 knjiga i priručnika za nastavnike, kao i programa obuke.

Radmila Rangelov Jusovic, PhD in education, is the Executive Director of Center for Educational Initiatives Step by Step, a professional, non-governmental organization that initiates, foster and impact changes in the education system in BH. Under her leadership over the past 20 years, the Center has become one of the most prominent and respected professional organizations involving in their activities over 10.000 educators.

As an education specialist, Radmila work locally and internationally as a consultant, trainer and program developer in different areas connected to quality in education, quality standards, school development, teacher training and many others. She is an author and co-author of over 20 books and manuals for teachers, as well as training programs.

Nedim Krajišnik, doktorant u oblasti političkih nauka i zamjenik direktora CEI Step by Step. Nedim je postao aktivista u oblasti položaja mladih u ranim godinama. Jedan je od osnivača Asocijacije srednjoškolaca u BiH i koautor brojnih politika i strategija za mlade. Nedim ima preko 15 godina iskustva kao lokalni i međunarodni trener, cetifikator i autor. Bavio se analizama politika u obrazovanju, ali i razvojem različitih programa obuke iz područja obrazovanja, socijalne pravde, kritičkog mišljenja i vrijednosti.

Nedim Krajišnik, PhD candidate in political sciences, and Deputy Director of CEI Step by Step. Nedim become youth activist from an early age. He is one of the founder of Association of secondary school students in BH and co-author of numerous youth policies and strategies. Nedim has over 15 years of experience as a local and international trainer. He was involved in policy analyses in the education, but also in development of diverse training programs in the area of education, social justice, critical thinking and values.

Mediji za građane-građani za medije je projekat sedam organizacija za razvoj medija na Zapadnom Balkanu (**Fondacija "Mediacentar", Albanski medijski institut, Makedonski Institut za medije, Institut za medije Crne Gore, Novosadska novinarska škola, Mirovni institut, SEENPM**), koji je usmjeren ka izgradnji kapaciteta organizacija civilnog društva za unaprijeđenje medijske i informacione pismenosti (MIP).

"Mediji za građane-građani za medije"

www.seenpm.org

<https://www.facebook.com/seenpm.org/>

@SEENPM_ORG

www.cimusee.org

<https://www.facebook.com/CIMUSEE>

@CIMU_SEE

Za sve informacije o projektu možete nas kontaktirati na admin@seenpm.org i imcg@mminstitute.org

Institut za medije Crne Gore
Montenegro Media Institute

Naslov: Priručnik za novinare iz oblasti medijske i
informacione pismenosti

Izdavač: Institut za medije Crne Gore,
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 9, Podgorica,
Crna Gora

Za izdavača: Olivera Nikolić

Autori: Dr. Radmila Rangelov Jusović i Nedim Krajišnik

Dizajn: Slaviša Starčev

Prelom: Radmila Beća Radulović

CIP

Ministarstvo javne uprave

Priručnik je proizveden uz finansijsku podršku Evropske unije i Ministarstva javne uprave Crne Gore. Sadržaj priručnika je isključivo odgovornost partnera projekta "Mediji za građane – građani za medije" i autora i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije i Ministarstva javne uprave.

Projekat finansira
Evropska unija

Ministarstvo javne uprave

Projekat kofinansira Ministarstvo javne
uprave Crne Gore